

νο που τον κάνει να μαρκάινει ἀδιαισθητός ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Θὰ θέλωμε ν' ἀφίσει κατὰ μέρος κάθε ἐπιφύλαξη, καὶ νὰ πει, πὼς οὐδὲν κατήφορο ποὶ πάμε, κανείς δὲ θὰ μὴς σώσει, παρὰ μὴ γενική ἠθικὴ πολιτικὴ ἀναμόρφωση. Κι ἄς ἐρθοῦνε οἱ δυνατοὶ κ' οἱ ζωητοὶ νὰ καταπιστοῦνε τὸ μεγάλο τὸ ἔργο. Ἀν τίλεγε αὐτὰ, θάφινε τουλάχιστο μιὰ μνήμη ἀθρώπου ἀληθινού. Ἐνῶ τώρα;

★

«ΑΔΛΑΓΗ», εἶναι τὸ σύθημα τοῦ ἀντίπαλου τοῦ Μερκούρη, γιὰ τίς ἐργάμενες δημοτικὲς ἐκλογές, καὶ μᾶς φαίνεται πὼς ἡ λέξη αὐτὴ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει. Ὁ Μερκούρης ἑκα χρόνια πρὶν διευτύνει τὸ Ἄθμα, εἶναι ἐλθθεὶα πὼς στάθηκε ἐπὶ τὴν προπαινεμένη θέση. Δούλεψε ὅσο μπόρεσε, κ' ἔκαμε ὅ,τι μπόρουσε νὰ κάμει ἕνας καλοσυνείτονος καὶ τίμιος ἀρχοντας τοῦ Ἄθμου τῆς Ἀθήνας. Γι' αὐτὸ λέμε πὼς τὸ «Ἀδλαγή», εἶναι λέξη δίχως νόημα, ἐξὲν ἢ θέλει νὰ σημάνει ἀλλαγὴ στὸ χειρότερο. Τότες πάμε πάσο!

★

ΣΤΑ ΤΡΙΚΚΑΛΑ κιντύνεψανε οἱ ἄθρῳποι, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς πλημμύρας, νὰ πεθάνουνε καὶ ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀπὸ τὴ γειτονικὴ ἁμαρτία χώρα, τὴν Κερδίτσα, σταλθήκανε κάμπουσις χιλιάδες καρβέλια, γιὰ νὰ μοιραστοῦνε στοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς καταστρεμμένους. Ὁ Δήμαρχος ποὺ ἀνίλαβε αὐτὴ τὴ δουλειά, τί ἔκαμε; Μοίρασε μὲ ἀπολογηριὰ τὰ καρβέλια τοῦ ψωμοῦ στοὺς φίλους του ψηφοφόρους, καὶ στὸ ἀντίθετο κόμμα δὲν ἔδωσε οὔτε ψίχало. Τί ἄγριος ποὺ γένεται ὁ Ρομῆς γιὰ τὴν ἀτιμὴν τὴν κάλην! Τίποτα δὲν τὸνε συγκινεῖ, καὶ σὰν τίγρης εἶναι ἑτοιμος νὰ φάει κοσμάκη γιὰ τὸ κόμμα!

★

«Ο ΨΥΧΑΡΙΣΜΟΣ γεννᾷ τρέλλα». Ἔτσι μᾶς εἶπε προχρὲς ἡ «Ἀκρόπολη», καὶ τὰ λόγια τῆς αὐτῆς δὲν εἶναι καθόλου καινούρια. Τὰ εἶπανε κ' ἄλλοι ἄλλες φορές. Τὰ εἶπε ὁ Μιστριώτης, ὁ Σαμφάκης, κ' ἔτσι οἱ ἄλλοι τρανοὶ σοφοὶ. Τώρα τὰ λέει κ' ὁ Γαβρηλίδης... Τέσο τὸ χειρότερο γιὰ τὴν «Ἀκρόπολη»!

Μᾶς λέει ἕμῳς καὶ τὸ ἄλλο. Πὼς ἡ καθαρεύουσα γεννᾷ ἠλιθιότητα, κ' αὐτὸ βέβαια εἶναι ἀλήθεια ἀκαταμάχητη. Κ' ἐπειδὴ ἡ «Ἀκρόπολη» γράφει τὴν καθαρεύουσα, ἄρα γεννᾷ καὶ τὴν ἠλιθιότητα πὼς ὁ Ψυχαρισμὸς εἶναι τρέλλα. Ἡ λογικὴ μας, σύμφωνη μὲ τὴ λογικὴ τῆς. Πὼς ;...

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πὼς ὁ Θεοτόκης δὲν ἀποχωρεῖ, ἐποχωρεῖ, ἀναχωρεῖ κτλ. ἀπὸ τὴν Πολιτικὴν. Τουλάχιστο ἔτσι γράφτηκε στὶς σημειώσεις τῆς Τρίτης. Τότες γιὰ τί ρήχτηκε ἡ ρουκέτα τῆς ἀποχώρησης; Ἴσως ὁ Θεοτόκης θέλησε νὰ διαβάσει ζωητῶς τὴ νεκρολογία του, ἀλλὰ Γεννῆδιο, καὶ τὴ διάβασε. Νὰ μᾶς πει τώρα, τὸν παρακαλοῦμε, ἂν εἴμινε κ' εὐχαριστημένος ἀπ' οὐτί.

ΠΙΣΤΡΟΦΙΑ

Περίχαρος ἐμίσησα καὶ πάει σὲ ξένες χώρες
νὰ φέρῳ σου διὰ νείρεται πεντάμορφος ψυχὴ.
Μὲ δειραν οἱ ἀνεμικὲς, μὲ ῥήμαξαν οἱ μπόρες
καὶ στὰ λιπούρια πλόνταξα γιὰ τοῦ Ἀπυλιού βροχή.

Τὸ γυρισμὸ μου τάζοντας στὸ ποθητὸν ἀντάμα
καὶ τοιμασῆς τοῦ γάμου μας λογάζοντας νὰ βρω,
τὸ κάθει πὸν σὸφφερνα τραγοῦδαγα μὲ κλάμα
— καὶ σὸφφερνα βενέτικες τραμάτικες θησαυροῦ.

Κ' ἦρθα στὴ χώρα ὅπου ἀπὸ σὲ μορφήτρη δὲ μνήσκει,
κ' ὅλοι οἱ ἔδιοκοὶ σου τρέσανε νὰ πάρουν ἀπὸ μὲ,
λὲς κ' εἴμινε πρᾶματῆς, τὸ πιὸ καλὸ καινίσκι
καὶ! τί μᾶς ἔφερες, μοῦ λὲν, πρᾶματῆ, καλὲ.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἐλισαίου Γιαννίδη
«Γλῶσσα καὶ ζωὴ» ποὺ τυπώ-
νεται σὲ λίγο.) *

Τὸ παιδί ξέρει ἀπὸ τὸ σπῆτι του ὅτι ἀπόμαθα σημαίνει ἔμαθα τελείως καὶ ἐξέμαθα σημαίνει ἔγρασα τὴ μάθησιν. Τὸ σχολεῖο προσπαθεῖ νὰ ξεριζώσῃ αὐτὲς τίς σημασίες καὶ νὰ τίς βάλῃ ἀνάποδα: ἐξέμαθον μὲ τὴν πρώτην ἔννοια καὶ ἀπέμαθον μὲ τὴν δευτέραν. Καὶ ἐνῶ δὲν μπορεῖ νὰ τίς ξεριζώσῃ, καὶ δὲν μπορεῖ γιὰ τί σπῆρίζονται σὲ ἄλοκληρη σειρά ὅμοιες ἔννοιες, ἐξέγρασα, ἐξέβαψε, ἐξεκουμπώνω, ἐξεκονίζω, ἐξεκουράζομαι, ἐξεκαρφώνω... ἀποφάγαμε, ἀποβγάζω, ἀποκονιάθηνε, ἀποστραβώθηνε, ἀποιρελλάθηνε, εἶτανε κ' ἀπόγινε... κατορθώνει ὅμως νὰ τίς κλονίσῃ καὶ νὰ γεννήσῃ τὴν ἀμφιβολία καὶ τὴν παραζάλη στὸ μυαλὸ τοῦ ἀθρώπου, ὁ ἠπόιος, ὅταν θὰ μεταχειριστῆ αὐτὲς τίς λέξεις, πρέπει νὰ σταθῇ μὴ στιγμὴ νὰ συλλογιστῆ μὲ ποιά ἔννοια ταιριάζει νὰ τίς πῆ σ' ἐκείνη τὴν περίσταση. Καὶ ἂν, ξεχνώντας ὅτι βρισκεται στὴ Βουλὴ, παρασυρθῆ ἀπ' τὸ ἀληθινὸ του γλωσσικὸ αἰσθημα καὶ πῆ πὼς ὁ Τυκοῦπης ἐξεβαρβάρωσε τὴν Ἑλλάδα, θὰ προκαλέσῃ τὰ γέλια, ὅπως τὸ ἔπαθε κάποτε σεβαστὸς πολιτευτῆς.

Τὸ παιδί ξέρει τίς λέξεις καιρὸς καὶ χρόνος μὲ τῆς ἔννοια ποὺ ἔχουν στὴ μετρικὴ του γλῶσσα (ἔχω πολὸν καιρὸ νὰ βρω στὸ μάθημα ὄχι ἔχω πολὸν χρόνον). Τὸ σχολεῖο ἀγωνίζεται νὰ βάλῃ τὸ χρόνος στὴ

* Ἡ ἀρχὴ του στὸ περασμένο φύλλον.

θέση τοῦ καιρὸς, καὶ τὸ ἔτος στὴ θέση τοῦ χρόνος. Καὶ, ἂν τὸ κατόρθωνε σωστὰ, πάλι καλά. Ἀλλὰ, ὅπως κάθε ἀντιφυσικὴ δουλιὰ, κ' αὐτὴ μισθὴ εἶναι. Γιατί, ἐνῶ μάθαμε νὰ λέμε ἀπόλεια χρόνου, ἐξακολουθοῦμε ὅμως νὰ λέμε δὲ χάνει καιρὸ, τὸν ἀρπάζει, ὄχι δὲν χάνει χρόνον, οὔτε δὲν ἀπόλλυται χρόνον.

Πόσες ἀπορίες δὲ γεννιοῦνται μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ μαθητῆ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν, χωρὶς νὰ χουν βέβαια ὀρισμένη καὶ συνειδητὴ μορφή; ἀμορφες καὶ ἀσχηματιστες, ἔτσι, σὰ νεφελώματα, κυκλοφοροῦν μέσα στὸ γῶκος τοῦ μυαλοῦ του. Διευθυνετε ἐναντὶ ἡλεκτρικὸ προβολέα μέσα σ' ἐκείνο τὸ σκότος, καὶ ἰδοὺ τί θὰ διαβάσετε στὸ βάθος.

«Γιατί ἔραγε ὅσα λέμε εἶναι ντροπὴ νὰ τὰ γράφουμε, καὶ γιὰ τί τότε ἐκείνα ποὺ γράφουμε δὲν τὰ λέμε; Γιατί τὸ γλωσσικὸ κανὼνα ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει ὁ ἐπίσημος δάσκαλος δὲν τὸν ἐφαρμόζει; ὁ ἰδιώτης δάσκαλος, καὶ γιὰ τί ἐπιτρέπει καὶ σ' ἔμας νὰ τὸν καταργώμε στὸν ἰδιωτικὸ μας βίον; Ἴσως τὸ ἴδιο νὰ συμβαίη καὶ μὲ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ μαθαίνουμε στὸ σχολεῖο. Ὅλα αὐτὰ θὰ εἶναι κατὰ βάθος ψέματα, ποὺ πρέπει νὰ τὰ θυλόμαστε μόνον μπροστὰ στὸ δάσκαλο. Καὶ ὅπως ἐπιτρέπεται στὸ σπῆτι νὰ λέμε ἡ μητέρα, σώνει μόνον στὸ μάθημα νὰ μὴν τὸ λέμε, ἔτσι λοιπὸν θὰ μποροῦμε στὸ σπῆτι καὶ ν' αὐθαδικώμε στὴ μητέρα μας, φτάνει στὸ μάθημα νὰ δηλολογοῦμε ὅτι ἀφείλομεν νὰ σεβώμεθα τοὺς γονεῖς μας».

Ἄτὸ σχολεῖο ἀποτελεῖ ἄραγε μέρος τοῦ ἔξω κόσμου, καὶ σὲ τί σχέση βρισκεται μ' αὐτόν; Δὲ θὰ εἶναι βέβαια προετοιμασία γιὰ τὸν κόσμον, θὰ εἶναι μᾶλλον ἕνας τύπος ποὺ πρέπει νὰ πληρωθῇ, καὶ τὸν κόσμον θὰ τὸν γνωρίσωμε ὅταν θὰ πάμε στὸν κόσμον. Ἄλλοιως, γιὰ τί τὸ σχολεῖο τόσο λίγο νὰ ἐνδιαφίρεται γιὰ τὸν κόσμον; Ὁ κόσμος, ἐξὲν ἀπ' τὰ ὠραία καὶ εὐγενικὰ πράγματα ποὺ βλέπομε στὰ βιβλία, ἔχει ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα πρόστυχα. Ὁ κόσμος κουνιζεῖ τὸ ρολόγι του, ξεκουρεῖ τὸ ρούχο του, καὶ τὸ ξεκονιζεῖ, ἀμα πιτολήθῃ ἀπὸ λάσπες τὸ βουρτοῖζει, ἀμα τουλακαυθῇ τὸ καπέλο του, τὸ δίνει γιὰ οιδέρωμα, ὁ κόσμος ξεκαρφώνει ἕνα σανάδι, ὁ κόσμος ψήνει... Αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ λέμε ἔτσι — τὸ καταλάβαμε — ἀλλὰ ποτὲ δὲ μᾶς εἶπανε καὶ πὼς πρέπει νὰ τὰ λέμε. Στὸν κόσμον ὑπάρχει ψαμμι μπαγαμίακο; Ἐσὺλον θὰ τὸ πούμε ἄραγε; Τουλάχιστο, ἂν τὸ ἔλεγε κανένας θὰ ξέραμε. Ὁ κόσμος ἔχει

ὅμως καὶ πολὺ, γιὰ τί κάμποσο θάρρος τῆς εἶνε ποὺ ὁ Ἀντρέας τὴν παραμικρὴ ἀνησυχία δὲν εἰδεινε καὶ τόντις καμὰ δὲν εἶχε. Ἀφοῦ ἔγειανε ἀνέλπιστα τὸ νεφρὶ, τὸ χειμῶνα πιά, στὸ Παρίσι, θὰ τὴν ἀπογειάνῃ. Ὁ λογικός του ὁ νοῦς ἄλλα δὲν πρόβλεπε. Καὶ μὲ τὸ δίκιο του, δηλαδή ἂν ἡ λογικὴ καὶ τὸ δίκιο βγαίνουνε πάντα περίπατο ταῖρι ταῖρι, καθὼς θάπρεπε βέβαια. Δὲν ἔφταιγε ὁ Ἀντρέας. Σύμφωνα μ' ὅσα τοῦ ἐρμηνέψανε οἱ διάφοροι γιατροὶ ἕνας ἔμας, ἡ πνευμονοφριὰ, στὴν κατάστασιν τῆς Κατινούλας, εἶτανε ὁ μεγάλος ὁ κίντνος, ὁ τρομερός· ἀμα πέρασε, ὅλα καλά.

Τὸν Ἀντρέα τὸν πείραζε ἡ ἀταξία τοῦ φαινότανε ἀταχτο, γιὰ τίς κουταμάρες, γιὰ τὴν ἄσκημη διαγωγή ἑνὸς παιδιοῦ, νὰ στερηθῇ ἀλάκαση φαμελιά, νὰ στερηθῇ κ' ἡ ἄξῶστη τὸν ἀέρα τῆς υγείας καὶ τῆς ἀνάβρωσης, ἕς ἀφῆτομε ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε κάμπουση δουλειὰ καὶ τοῦ χρειάζετανε, γιὰ νὰ τὴν περατώσῃ, μακριὰ νὰ στέκη, λίγος καιρὸ ἀκόμη, ἀπὸ τίς παριστιανικὲς τίς ἀνεμοζάλες καὶ τὰ παριστιανικὰ τάνεμουρια, στὴν ἀπανεμιά τῆς ἐξοχῆς. Ἀπὸ τίς δεκαεπτά τοῦ Ἀλωνάρη, ἀφοῦ βυλέφτηκε στὸ σπουδαστῆρι του κ' ἀπετέλειωσε κατὰ διόρθωσης, κατὰ ἀρθράκια, μελέτησε, μόρφωσε καινούριες ἰδέες, στο-

χάστηκε χίλια ἔργα καινούρια, καὶ σὰν ταχτικὸς ἄθρωπος πῆρε καὶ κατὰστρωσε τοὺς τίτλους μὲ τὴ σειρά τους ἀπάνω σ' ἕνα χαρτάκι χωριστὸ, καλλιγραφημένον κ' ὁμορφο ὁμορφο. Τώρα μάλιστα ποὺ πηγαινάνε τὰ πράγματα ὅπως ἦθελε, ἡ θεοφάνερη καλητέρεψη ποὺ παρατηροῦσε μὲρα τὴ μὲρα στὴν κατάστασιν τῆς Κατινούλας, τοῦ ἀναφτέρωνε τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ κουράγιο. Ἐργαζότανε ὀλοένα κ' ὀλοένα τὴ νοσοκομοῦσε. Ὡς καὶ τὴν ὥρα ποὺ κατέβαινε νὰ τὴν θερμομετρήσῃ, δέκα λεπτὰ κάθε ἀπόγεμα, τραβοῦσε τὸ μολυβάκι του ἀπὸ τὴν τζέπη του, ἕνα μολυβάκι τῆς Ὀλίας, ποὺ εἶχε κ' ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ του, τῆνοιγε, τοῦ φύλαγε ἡ Κατινούλα κατὰ μικρὲς κόλλες χαρτί, καθότανε καὶ μόλις καθισμένος, ἔγραφε, μὲ τὸ ρολόι στὴ φούχτα τοῦ ἀριστεροῦ του χερσιοῦ. Πούντο, ἀμα περνοῦσανε τὰ δέκα λεπτὰ, σταματοῦσε, ἀδιάφορο, ἂν ἐμνησκε στὴ μίση μιανῆς φρασούλας. Ἀπὸ τίς δεκαεπτά τοῦ Τρυγητῆ ὡς τίς δεκατέσσερις τοῦ Σταβροῦ, κατώρθωθε μὲ τέτοιο σύστημα νὰ κάμῃ ἀλλοκαίρη μελέτη ποὺ λογάρισε τυπωμένη ὡς ἑπτὰ μεγαλοῦτικες σελίδες. Κεμάκωνε ἡ Κατινούλα ποὺ τὸ καταδεχότανε ὁ Κύριος νὰ γράφῃ μπροστὰ τῆς, νὰ τῆς βίχνη κιόλας κάπου κάπου μὴ ματιά, νὰ τὴ χαϊδέψῃ.

Ὁ Ἀντρέας πάλι προετοιμαζότανε νὰ καταπιστῆ κ' ἄλλο, μὴ ἐπίκριση γιὰ κάποιον βιβλίον ἢ πῖς σωστὰ κάποιον χεντρούτσικη φυλλαδούλα ποὺ θέμα τῆς ὁ Φιλοκτήτης τοῦ ἀγαπημένου τοῦ ποιητῆ. Ἀπὸ ποῦ κ' ὡς ποῦ νὰρθῇ νὰ τοῦ χαλάσῃ τὴν ἐργασία του ἡ στραβομάρα, ἡ ἀσυνειδητὴ καὶ πιθανὸ ἀσυνείδητ κακοθήεια ἐνὸς ξελαχισμένου; Ἄδικα, δηλαδή ἄτοπα πράματα. Καὶ τί πείραζε ποὺ εἶτανε γιὸς του; Μήπως ἐπειδὴ κ' ἕνας ἀθρωπος εἶναι τῆς φαμελιάς μας, ἔχει τάχα τὸ δικαίωμα νὰ βλάπτῃ; Ὁ Ἀντρέας, ἂν καὶ δὲν τῶβαζε μὲ τὸ νοῦ του πὼς ἡ ἀναχώρησή τους θὰ βλάψῃ τὴν Κατινούλα, ὥστόσο σὰ νὰ τόνωνοιθε πὼς τῆς ἔφερεν κάποιον κρυφὸ σεκλέτι, κ' ἀπὸ τὴν καλοσύνη του, ἴσως κ' ἀπὸ τὴν ἰδέα πὼς δὲν κάνει νὰλλάζομε καὶ πὼς μνησκοντας περισσότερο, μὴ κ' ἔτσι τὰποφάσισε ἀπαρχῆς, πῖς σίγουρα θὰ ὠφελθῇ, σταναχωριότανε κ' ἀπτός. Συνάμα βιαζότανε νὰ φύγουνε, ἀκούγε μέσα του, ἔσφηνικὰ, μὴ φωνὴ νὰ τοῦ λῆῃ «Σπουδαία ὑπόθεση. Παιδί σου τὸ κάτω κάτω. Τοῦ τὸ χρωστᾷς».

Ἐμελλε κατέπι, σὰν τὰ θυμῆθηκε σὲ μέρες ἀσκημες ὅπου κιντύνεψε γερὰ ἡ Κατινούλα, νὰ μετανοώσῃ ὁ Ἀντρέας γιὰ τέτοια λόγια, ἐπειδὴ τὸ χρέος μας τὸ πῖς σπουδαῖο εἶναι τὸ χρέος μας πρὸς

φραντζόλα, κουλούρα, καρβέλι, κουραμάνα, ψαμί τῆς μπίρας, ἔχει μπάμιες, νιομάτιες, μελιζάνες, μαιτανό, ἀνιθο, ἀνιράκλα, μαρούλια, κουνουπιδία, μπρόκολα, ἀντίδια, ραδίκια... ἔχει στρείδια, μύδια, καλόγνωμες, μπαμπούνια, μαγιάτικο, πέστροφες, σαροδέλλες, οὐγκες, τσίρους, ... ἔχει κοντοποδαρούσες, ἀειονῦχι, φράγουλα, ραζακί, ἀθγουλάτο, ... ἔχει ζιζι- νερα, ρόδια, ζιζιφιφα, χουρμάρες...

«Αὐτὰ ὅλα οὔτε στὸ Φεγγάρι βρίσκονται, οὔτε στὸν Ἄρη, οὔτε σὲ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ οὐρανοῦ εἶναι πράγματα τοῦ δικοῦ μας κόσμου. Καὶ μόλι- ταῦτα τὸ σχολεῖο ἐπιμένει πῶς δὲν ὑπάρχουν. Ἐγὼ ρώτησα τὸ μεγάλο μου τὸν ἀδελφὸ, ποῦ ξέρι πάρα πολλὰ γράμματα, γιατί τέλειωσε τὸ γυμνάσιο, καὶ ὅμως μοῦ εἶπε, ὅτι δὲν ξέρι πῶς τὰ λένε. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, λέει, σάμπως νὰ τ' ἀπάντησε μιὰ φορὰ στὴ βοτκνική καὶ στὴ ζωολογία, μὰ ἀπὸ τότε δὲν τὰ ξανάκουσε πιά ποτὲ του καὶ δὲν τὰ θυμᾶται. Μπορεῖ καὶ νὰ εἶναι κακὰ πράγματα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὰ μάθουμε. Ὄστε, ὅταν γράφω ἔκ- θεση ἰδεῶν, πρέπει νὰ ἀποφεύγω νὰ κάνω λόγο γι' αὐτὰ. Προχθὲς ποῦ πῆγα στὸ περιβόλι τοῦ θεῖου μου, τὸκαμα ἐκθεση τὴν ἄλλη μέρα, ἀλλὰ δὲν εἶπα ποῦ ἔφαγα ζζάνερα...».

Ἄπ' τὴ σύγχυση αὐτὴ ἓνα πρᾶγμα ξεδιαλύνει καθαρὰ τὸ μικρὸ παιδί: Ὅτι ὑπάρχει ἓνας κόσμος φανερός, ἐπίσημος, ἀναγνωρισμένος· αὐτοῦ τοῦ κό- σμου τὰ πράγματα λέγονται. Ὑπάρχει κ' ἓνας ἄλ- λος κόσμος, ἀληθινός, ἀλλὰ κρυφός. Αὐτὸς ὑπάρχει μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ πρώτου καὶ ὀφείλει νὰ κρύβεται ἀπ' αὐτόν· τοῦ κόσμου αὐτοῦ τὰ πράγματα δὲ λέ- γονται. Τὴν περιοχὴ τοῦ καθενός κόσμου, ἐνοεῖται, δὲν τὴ βλέπει καθαρὰ τὸ παιδί. Ἄν ἔφαγε τζζάνερα στὸ περιβόλι τοῦ θεῖου του ἢ ἄν τὰ ἔκλειψε ἀπ' τὸ γειτονικὸ περιβόλι, οἱ δυὸ κῦτες πράξες στὸν κρυφὸ κόσμο ἀνήκουν καὶ οἱ δυὸ, ἀφοῦ καὶ τίς δυὸ δὲν μπο- ρεῖ νὰ τίς πῆ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πρώτη, ἂν καὶ δὲ λέγε- ται, ὅμως στὴν πραγματικότητα γίνεται, ἔρα θὰ γίνεται καὶ ἡ δεύτερη.

Ἄλλὰ ἡ ἀντίφραση τοῦ συστήματος δὲν τελειώ- νει ἐδῶ. Θὰ ὑποθέση κανεὶς ὅτι, ἂν ἡ καθαρῆουσα δὲ μιλιέται στὸ σχολεῖο, θὰ διδάσκεται ὅμως θεω- ρητικῶς. Ὅχι. Διδάσκεται μόνον στὸ δημοτικὸ, μὲ τὸ ὄνομα νεοελληνική· ἀπ' τὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο ἀρχίζει ἡ ἀρχαία ἐλληνική. Γιατί δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦ- με, ὅτι, ἂν ὁ κόσμος ποῦ παρακολουθεῖ τὴ ζωὴ πα- ραίτησε πρὸ πολλοῦ τὴν ἰδέα τῆς ἐπιστροφῆς στὴν

ἀρχαία, ἂν ἡ πολιτεία δέχεται πιά τῶρα ὅτι τὸ σημεῖο πρὸς τὸ ὁποῖο βαδίζουμε εἶναι κάποια ἄλλη γλῶσσα νεοαρχαία, στὸ σχολεῖο ὅμως, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι θρονιασμένο τὸ παλιὸ δόγμα τῆς ἐπιστροφῆς. Εἴχασε ἡ πολιτεία, συγχρόνως μὲ τὴ μεταβολὴ τῶν ἰδεῶν, νὰ πάρη καὶ τὴν ἐκπαίδευση καὶ νὰ τὴν τροποποιήτῃ σύμφωνα μὲ τὸ νέο πνεῦμα. Ἴδου τί μαθαίνει τὸ παιδί στὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο:

τῶ νεῶ, τοῖν νεῶν, οἱ νεῶ, τοῖς νεῶς,
ἦ γραῦς, τὴν γραῦν,
ἦ φῶς, τῆς φῶδος,
σφῆς, σφῶν, σφῆσι, σφᾶς,
σῆς, σεός, σεῖ, σεές, σεῶν, σῆσι, σεας, καὶ σεῖς,
τιμασίμην-ὄμην, τιμάοιο-ῶο, τιμάοιο-ῶτο,
τιμάοιο-ῶτον, τιμασίοι-ῶσθην κλπ.
πεπαιδευοίμην,-οιο,-οιο,
πεπαιδευοίσοι-οιοι-οιοι, κλπ.
φάθι καὶ φαθί, φάτω (ἐδῶ τὸ παιδί χαμογελά)
φάτων, φάτων,
φίτε, φάντων καὶ φάτωσαν (τῶρα γελά φανερά).
λεῖην, λεῖνης, λεῖη,
λεῖητον-λεῖτον, λεῖητην-λεῖτην,
λεῖημεν-λεῖμεν, λεῖητε λεῖτε, λεῖηεν-λεῖεν.

Αὐτὴν τὴ γλῶσσα ἡ πολιτεία τὴν ἀναγνωρίζει, ὠρισμένως ὅτι δὲν ἀνήκει στὴ σημερινὴ ἐλληνική, οὔ- τε δέχεται πῶς θὰ γίνῃ ἀργότερα δική μας, δηλαδὴ τὴ δέχεται γιὰ νεκρὴ γλῶσσα. Ἀλλὰ τότε πέφτει σὲ γιὰ μεγάλη ἀντίφραση, νὰ τὴ διδάσκη σὲ παιδιὰ δέκα χρονῶν, ποῦ τὰ τρία τέταρτα ἀπ' αὐτὰ δὲ θὰ συμπληρώσουν τὴν ἐγκυκλοπαιδική τους μόρφωση, δὲ θ' ἀκολουθήσουν κλασικὲς σπουδές, δὲ θὰ μάθουν τὴν ἀρχαία ἐλληνική, παρὰ πῆγαν ἐκεῖ γιὰ νὰ πά- ρουν λίγη πρακτικὴ μόρφωση χρήσιμη στὴ ζωὴ, καὶ γιὰ νὰ μάθουν τὴ δική τους γλῶσσα. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ τὰ βραχνίζουμε μὲ τὴ γραμματικὴ μιὰς νεκρῆς γλῶσσας ἐνῶ ξέρουμε ὅτι τὸ παιδί μόνον μὲ τὴν ἑμι- λια μαθαίνει ξένη γλῶσσα.

Φυσικὴ συνέπεια τῆς δυσανάλογης αὐτῆς δυσκο- λίας ποῦ ἀκαίρως προοσιάζετῃ στὴ μόρφωση τοῦ παιδιοῦ εἶναι, ὅτι ἡ διδασκαλία ἀφίνει τὴ φυσικὴ τῆς διεύθυνση καὶ ἀναγκάζεται νὰ προσκολληθῇ στὴ γραμματικὴ. Ἡ γλῶσσα, ἀπὸ ὄργανο τῆς διδασκα- λίας, γίνεται σκοπός. Καὶ ἀντὶ νὰ δώσουμε στὸ παιδί ἀναγνώσματα μορφωτικὰ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρ- διας, ἀντὶ νὰ τοῦ παρουσιάσουμε μιὰ προοδευτικὴ σειρά κειμένων ποῦ νὰ βοηθήσουν τὸ νοῦ ν' ἀνεβῇ

σκαλί σκαλί πρὸς τὸ δυσκολώτερο—δυσκολώτερο στὴ σκέψη, ὄχι στὴ γλῶσσα,— ἀντὶ νὰ ὑποβάλουμε τὸ νοῦ σὲ μεθοδικὴ γυμναστική, τοῦ δίνουμε ἀπλούστα- τα γλωσσικὲς ἀσκήσεις. Γιατί, στὴν ἐκλογή τῶν κειμένων, δὲν ἐξετάζονται τὰ κείμενα ὡς περιεχό- μενο, ἐξετάζονται ὡς μορφή, δὲν ἐξετάζεται τί λέει ὁ κάθε συγγραφεὺς, ἀλλὰ σὲ τί γλῶσσα τὸ λέει. Τί ἐνδιαφέρον μπορεῖ νὰ βῇ, παιδί δέκα χρονῶν, καὶ τί διδάγμα θὰ βγάλῃ, καὶ τί εἶδος ἀσκηση θὰ κά- μῃ ὁ νοῦς του, μὲ τὸ νὰ μάθῃ πόσους σταθμούς καὶ πόσες παρασάγγες ἔκαμε κάθε φορὰ ὁ Κύρος, πό- σες χιλιάδες ὀπλίτες εἶχε καὶ πόσους πελταστὰς καὶ πόσους ἵππεις, ποῖά πρόστυχα μέσα μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ ρίξῃ τὸν ἀδελφὸ του ἀπ' τὸ θρόνο, κ' ἓνα σωρὸ τέτοια πράγματα, ξένη ἐντελῶς πρὸς τὴ παι- δικὴ σκέψη, ἀνίκανα νὰ ζυπήσουν τὴ φαντασία τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ κάμουν τὸ μυκλὸ νὰ δουλέψῃ; Εἶ- ναι λοιπὸν φανερό πῶς τέτοια ἀναγνώσματα τὰ δί- νουμε στὸ μαθητὴ, ὄχι γιὰ νὰ μορφωθῇ, παρὰ γιὰ νὰ μάθῃ γλῶσσα, τὰ δίνουμε ὡς συλλογὴ γραμματι- κῶν παραδειγμάτων, ὡς παράρτημα τῆς γραμματι- κῆς. Δηλαδὴ λησμονοῦμε τὸ σκοπὸ τῆς διδασκαλίας καὶ παίρνουμε τὸ ὄργανο γιὰ σκοπὸ.

Εἴπαμε πῶς ἡ καθαρῆουσα δὲ διδάσκεται στὸ σχολεῖο. Δὲν εἶναι μόνον αὐτό· τῆς ἔχει στήθει καὶ πόλεμο τὸ σχολεῖο. Καὶ πολὺ σωστά. Γιατί ἡ πο- λιτεία ἔδωκε στὸ δάσκαλο μιὰ ἐντολὴ χωρὶς νὰ ὑ- πολογίσῃ τίς συνέπειές τῆς. Τοῦ εἶπε νὰ πάρη αὐ- τὴν τὴ γλῶσσα καὶ νὰ τὴ διορθώσῃ καὶ νὰ τὴν καλλιεργῆσῃ ἀπάνω στὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρχαίας. Ἄλλὰ ἡ καθαρῆουσα, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε ὀδηγὸ τὸ αἶσθημα στὸ σχηματισμὸ τῆς, ἔχει χαλάσει πλῆθος λέξεις, σημασίες καὶ συντάξεις τῆς ἀρχαίας, καὶ ἐπο- μένως εἶναι γεμάτη λαθη. Λοιπὸν ὁ δάσκαλος, ἐκτε- λῶντας εὐσυνείδητα τὴν ἐντολὴ τῆς πολιτείας, βάλ- θηκε νὰ τὰ διορθώσῃ. Καὶ διδάσκει τὸ μαθητὴ, ὄχι πῶς ἀφιπεύω ἐσήμερις μιὰ φορὰ ἀτομικροῦνομαι ἔπιππος καὶ σήμερις σημαίνει ἄλλο, παρὰ ὅτι ἐξα- κολουθεῖ νὰ σημαίνῃ τὸ ἴδιο καὶ φταῖμε ἐμεῖς ποῦ δὲν τὸ καταλαβαίνουμε. Ὅτι ἀποθαροῦνω σημαίνει δίνω πολὺ θάρρος, ἀποκαρτεῶ σημαίνει πεθαίνω ἀπὸ τὴν πείνα, φρενήρης θὰ πῆ ἓνας ἄνθρωπος πολὺ γνω- στικός, ... καὶ ὅτι οἱ ἄλλες σημασίες ποῦ δίνουμε ἐ- μεῖς σ' αὐτὲς τίς λέξεις εἶναι ὅλα λάθος.

Συνοψίζουμε. Κάθε σχολεῖο στὸν κόσμο διδάσκει καὶ μιὰ γλῶσσα, ποῦ ἡ ἴδια χρησιμεύει καὶ ὡς ὄρ-

τοῦς πιὸ παθικισμένους, τοῦς πιὸ ἐρημούς καὶ τοῦς πιὸ ἀνήμπορους. Τίτοις χρέος ὅλα τᾶλλα τὰ νικᾷ. Μὰ τότες τοῦ φαίνονταν τᾶλλα ἴσια κι ὀμαλά. Τί- ποτα δὲν εἶχε ἡ Κατινούλα. Νά, ἡ φούσκα τῆς θύ- μωνε κάπου κάπου, ἔπειτα σύχαζε μέρες καὶ βδο- μάδες. Μιὰ δυὸ φορές τὴν ἐνόχλησε τὸ στομάχι, μὰ ἔτρως πάντα μὲ ὄρεξη. Ἐτυχε νὰ τῆς συβλίση καὶ ὄνος τὸ δεξί της τὸ πλεθρό, πρώτα κάτω, μιὰ βραδιά, ὕστερις ἀπὸ τὸ φαγί· ἀμέσως ὅμως περνοῦ- σε. Τὸ σημαντικώτερο, κάτι παράξενες κουραστικὲς διαβροίτες, ποῦ καὶ τότες ὅμως ἀχαμνὸ σημαδί δὲν εἶτανε, ἀφοῦ ξελαφρώνανε τὸν ὄργανισμὸ, δῶχνανε τίς τοξίνες καὶ προσφύλαγαν τὸ νεφρί. Φοβότανε μά- λιστα ὁ Ἀντρέας νὰ τίς κόψῃ ὀλότελα. Τῆς καθα- ρίζανε καὶ τὸ στῆθος. Ὁ βήχας τῆς λιγοστός, πολὺ σπάνιος. Κάποτε, ἀνεβαίνοντας τὴ σκάλα, τὸ βρά- δι, στὰ στερνὰ σκαλοπάτια, στεκότανε σὰ λαχα- νιασμένη, μιὰ στιμούλα. Τίποτα. Ἐμπαινε ἀμέσως στοῦ Ἀντρέα, ἔστρωννε τὸ πάπλωμα στὴν κρεββα- τοκάμαρὴ του, τραβοῦσε ὄρθια καὶ χαρούμενη στὴ δική της, καὶ δὲν τῆς ἀποφαινότανε ἡ παραμικρὴ δυσκολία στὴν ἀνάσα. Ἡ καρδιά της λειτουργοῦσε πάντα περίφημα.

— «Καὶ ποῖα γυναῖκα δὲν ἔχει τέτοιες ἀσήμαν-

τες κακομοιριές; ἔλεγε ἡ Ἄννα. Δὲν πρέπει κα- νεὶς νὰ παραζαλλίζεται, νὰ παραζαλλίξῃ καὶ τὸν ἄρ- ῶστο».

— «Ἡ Κατινούλα, παρκτηροῦσε κι ὁ καλὸς; ὁ κ. Μαλαμέ, εἶναι ἀπὸ τοῦς ἀβρόστους ἐκείνους ποῦ σφύρνει νὰ τὸ ξεχνοῦμε πῶς ἀβρωτῆσαν».

Κι ἀλήθεια, ὅσο παραμακραίνανε τὴ διαμονὴ τους στὴν ἐξοχὴ, τόσο προχωροῦσε κ' ἡ ἀνάρρωση. Στὸ τέλος, ὅλα σὲ τάξη. Μῆτε βήχας, μῆτε λαχάνια- σμα, μῆτε πλεθροσυβλίες, μῆτε στομάχι, μῆτε διαβ- ροίτες. Καὶ τὴ φούσκα τῆς, οὔτε τὸννοιωθε, λέει, πῶς εἶχε φούσκα. Οἱ θερμοκρασίες, ἀπὸ τίς εἴκοσι ἔφτά τοῦ Θεριστῆ ὡς τίς δέκα ἐννιά τοῦ Σταθροῦ, ἐρχόντανε λίγο λίγο στὰ ἴσια τους καὶ τῶρα κατα- νοῦσανε λαμπρές. Τὰ φύλλα γράφανε· 37°—37°1, 36°4—37°5, 36°1—37°7, 36°4—37°7, 36°2—37°8, 36°2—38°, 36°3—37°6, 36°3—37°5, 36°5—37°6, 36°6—37°5, 36°8—38°2, 36°8—37°5, 36°4—37°5, 36°5—37°4, 36°3—37°7, 36°4—37°4, 36°1—37°2, 36°1—37°7, 36°5—37°5, 36°4—37°3, 36°7—37°5, 36°7—37°7, 36°5—37°6, 36°5—38, (τῆς ἀποκοντῆσανε τὸ λάστικο τῆς πληγῆς), 36°3—37°6, 36°4—37°4, 36°6—36°9, 36°6—37°4, 36°1—37°6,

36°2—37°7, 36°4—37°8, 36°1—37°6,—36°4—37°1, 36°3—37°3, 36°4—37°4, 36°4,—37°6, 36°3—37°4, 36°4—37°9, (σκοῦνταψε στὴν κἀμρὴ τῆς, τὸ πρωί, ἀφοῦ σηλώθηκε, σ' ἓνα ἐπι- πλο, ἔπεσε καὶ λαβώθηκε ἀρκετὰ βριχὰ στὸ σκέλι μὲ κάτι κοφτερὸ ποῦ βρισκότανε χάμου), 36°—36°8, 36°3—37°2, 36°8—37°3, 36°4—36°8, 36°2—37°3, 36°6—37°3, 36°6—37°5, 36°7—37°3, 36°7—37°3, 36°3—36°9, 36°3—37°3, 36°1—37°4, 36°2—37°4, 36°4—37°5, 36°5—36°9, 36°3—37°5, 36°4—37°2, 36°4—37°5, 36°7—37°1, 36°4—37°2, 36°4—37°, 36°4—37°6, 36°1—37°2, 36°1—37°3, 36°1—37°2, 36°1—37°3, 36°2—36°9, 36°3—37°2, 35°9—37°3, 36°5—37°6, 36°5—37°4, 36°6—37°5, 36°1—37°, 36°5,—37°3, 36°3—37°5, 36°5—37°6, 36°4—37°3, 36°4—36°8, 36°4—36°8.

Τέτοια μιὰ μέρα προτοῦ φύγουνε· δηλαδὴ ἔ- στρωννε λίγο λίγο ἡ θερμοκρασία κ' ἴσως γιὰ μιὰ βδομάδα οἱ κυματιστὲς κάπως οἱ γραμμῆς, ὅπως δεί- χνανε στὸ χαρτί, νὰ κατασταλάζανε σὲ ἡσυχὸ τα- βλά. Ἰσως μ' ἀπὸ τὸ νὰ κατασταλάζε κι ὁ κυματι- σμὸς τῆς ὑγείας· ἴσως ἀπὸ μονάχα νὰ πρόσμενε ἡ Κατινούλα, γιὰ νὰ γίνῃ ὄλουσι διόλου καλὰ, ἐπειδὴ

γανο της διδασκαλίας. Το γερμανικό σχολείο διδάσκει, θερρώ, τη γερμανική, το γαλλικό τη γαλλική, και κάθε άλλο σχολείο τη δική του γλώσσα, δηλαδή τη γλώσσα που μιλεί ο δάσκαλος, και που ο μαθητής επομένως, και αν δεν είναι η δική του, θα τη μαθη να τη μιλή. Η γλώσσα αυτή είναι η ψυχή του σχολείου, είναι το στοιχείο της. Είναι η πνευματική παραμόνα και αγώριστη συντρόφισσα του νου του παιδιού, που τον παίρνει στα σπάργανα της σκέψης και τον ανεβάζει σιγά σιγά στα ανώτερα στρώματα της πνευματικής λειτουργίας. Σ' αυτό όλο το διαστημα μιά στιγμή δεν τον αφήνει, δεν τον προδίνει, δεν τον απογοητεύει. Πάντα πρόθυμη, πάντα σύμφωνη, πάντα υπάκουη, πάντα λυγισμένη στις ιδιοτροπίες του μυαλού. Αυτή μένει πάντα η ίδια, μα σε κάθε ηλικία εκείνου του λέει μόνο όσα μπορεί να καταλάβει. Σε κάθε ηλικία του μυαλού είναι η φωτογραφία του.

Η διδασκαλία αυτής της γλώσσας και η χρησιμοποίησή της πηγαινούν παραλλήλως. Όταν το παιδί που δε θα συμπληρώσει τις έγκυκλοπαιδικές του σπουδές, σ' όποιο σημείο των σπουδών του και αν σταθί, ανάλογα με τον κόπο που έκαμε για τη σπουδή της γλώσσας, έχει παραμένο ως αντάλλαγμα κ' ένα ποσό μόρφωση.

Στό δικό μας τό σχολείο η γλώσσα που θα χρησιμοποιέση ως όργανο της διδασκαλίας ούτε μιλιέται, αλλά ούτε και διδάσκεται. Τον καιρό που θα παίρνει η διδασκαλία αυτής της γλώσσας, τον παίρνει μιά γλώσσα νεκρή, που αρχίζει από νωρίς να διδάσκεται σε μικρά παιδιά. Τον καρπό απ' αυτήν τη γλώσσα θα τον νοιώση ο μαθητής, όταν θα φτάσει σε κάποια ανώτερη βαθμίδα, γιατί τότε θα του χρησιμεύσει για να αισθανθή την ύμωφία του Όμηρου, του Σιφοκλή, του Πινδαρου, με την προϋπόθεση ότι ο δάσκαλος θα είναι ικανός να του δείξη αυτήν την ύμωφία. Αλλά ο άλλος μαθητής, που

σ' αφήσει την εκπαίδευση από κάποια κατώτερη βαθμίδα, θα βγή απ' το σχολείο μ' ένα φόρτωμα από κανόνες της γραμματικής, το όποιο ούτε στη ζωή του ποτέ θα του χρησιμεύσει, μα ούτε και μέσα στο σχολείο τον ωφέλιμο σε τίποτε. Έλλειμμα καθαρό στο λογαριασμό του. Μερικά χρόνια της ζωής του δρώμετον-δρόφιον, δρώμετην-δρώτην, και για αντάλλαγμα τίποτε!

Και επειδή οι παρεξήγητες είναι πλήθος στο γλωσσικό ζήτημα, και επειδή είπαμε ότι θ' αναγκάζομαστε να λέμε και πολύ απλά κ' εύκολονόητα πράγματα, γι' αυτό είναι ανάγκη να δηλώσουμε εδώ καθαρά, ότι ΚΑΝΕΝΑΣ όπαδός της δημοτικής δε φαντάστηκε ποτέ πως τα έλληνόπαιδα δεν πρέπει στο σχολείο, πρό πάντων στο γυμνάσιο, να σπουδάζουν την αρχαία γλώσσα και τους αρχαίους συγγραφείς. Τώρα, μεταξύ του να σπουδάζουμε τους αρχαίους συγγραφείς και της άτροφίας του μυαλού που προξενούμε σήμερα με την αποστήθιση κανόνων γραμματικής δυό ώρες κάθε μέρα από μικρά παιδιά που δε θα τους γνωρίσουν ίσως ποτέ τους αρχαίους συγγραφείς, μεταξύ του να μάθουμε την αρχαία γλώσσα και του να μὴν έχουμε δική μας, τί απόσταση υπάρχει, αφίνω στον αναγνώστη να εκτιμήσει.

Ίσως θα πῆ κανείς, ότι κι' άλλα πράγματα μαθαίνουμε στο σχολείο που στους περισσότερους είναι άχρηστα για την ύστερη ζωή. Σε πόσους ανθρώπους χρησιμεύουν η άλγεβρα και η τριγωνμετρία;

Τα μαθηματικά είναι μιά γυμναστική του μυαλού, που όσο κι' αν λησμονηθή ύστερα, αφίνει στο μυαλό την εύεργετική της επίδραση. Κάνει τον άνθρωπο να αισθάνεται την ανάγκη κάποιας περισσότερης ακριβολογίας στον διοισμό των σχέσεων μεταξύ των φυσικών πραγμάτων. Τον διδάσκει ότι πέρα απ' την κοινή αντίληψη των φαινομένων, πέρα απ' την πρώτη προσέγγιση, υπάρχει κάποια ανώ-

έρχεται πάντα ώρα όπου μιά σταλιά νερό φτάνει για να γεμίση, μα και για να ξεχειλίση τό ποτήρι. Το βέβαιο είναι που μέλεις ξεκινήσανε από τό Χαμονοκόρφι και μάλιστα πριν ξεκινήσανε ακόμη, αρχίσανε τα βάσανα η τουλάχιστο οι μπελάδες. Ο περσίφημος ο σταθμαρχής του Μπ... φαίνεται πως δεν είχε ξεχάσει τό περσιό του τό φταιζίμο, και καθώς τό συνηθίζουσε μερικά φταιζικηδες γράβε να γδικηθή που τον τζακώσανε. Του έγραψε, του τηλεγράφησε ο Αντρέας, του έστειλε νωρίς νωρίς και τα χρειαζόμενα χρήματα για να του κρατήσουνε ταναγκαία στρωσίδια του ύπνου, ειδωποίησε, για να είναι πιο σίγουρος, και τη γενική διέφτυση του Παρισίου. Δέ φέλεσε. Χώρισμα ιδιαίτερο τους κρατήσανε μα δίχως τό παραμικρό τό στρωσίδι, κι άς βολέβεται η άβρωστη, κι άς πλεχιάση, όπως θέλει. Στο Παρίσι πάλε, ότι που φτασανε, ότι που πήγε ο Αντρέας να παραλάβη τα πράματα του στα μπαγάλια, βρήκε σπασμένη την πολθρόνα της Κατινούλας. Δυσχερστήθηκε κάμποσο και μάλιστα δεν ξέρω αν από την αποκλειστική του αγάπη για καθετί που είναι ταχτικό, δε συνέδεσε ο νους του ει κεινη τη στιγμή τό άτοπο κάμωμα της σιδεροδρομικής περσίας με τίποτις ξαφνικό που μπορούσε να πείση άπάνω στην άβρωστη. Απιτίναζε γλήγορα γλήγορα τη δεισιδαμονία που του κολνούσε στη σκέψη, παρατηρώντας πως κ' η δεισιδαμονία καταπατῶ τους νόμους του φυσικούς, φοβήθηκε όμως μήπως και τό σπασίμο φανῆ και σιμάδι της Κατινούλας, θύμωσε που η άνοση, η άπροσεξία σου πειράζουσε άθρωπο και στην υγεία του, είπε να τους δώση μάθημα, είχε τό δικαίωμα να του σιάζουσε την πολθρόνα και τάπαίτησε βήτα. Ο δύστυχος! Δέν υποψιαζότανε τί δύσκολο, τί ακατόρθωτο άπαιτούσε. Η άφανισμένη πολθρόνα χρειαζόμεβε ακόμη της Κατινούλας για να κάθεται και νακκουμπῶ τη βάχη της. Άλλη διαθήσιμη δεν είχε. Άδύνατο στάθηκε να τό καταλάβουσε στη σιδεροδρομική Έται-

ρία. Συγκατανέβανε να τον άποζημιώσουνε, μόνο με τον όρο πως θα πάρουσε τό επιπλο και πως η άβρωστη θα τό στερηθῆ, ωςπου να γίνη τό μερεμέτι, αντίς να της δανίσουσε στο μεταξύ κανένα παρόμοιο. Άλληλογραφίες ο Αντρέας με τον επιπλά της Έταιρίας, με την Έταιρία την ίδια, με τό διαφτυντή, με τό σταθμαρχή του Παρισίου που δεν ήθελε να νοιώση. Ένας υπάλληλος ήρθε σπίτι του πύτηδες, ήρθε και δέφτερος, τους έδειξε ο Αντρέας μαγαζι όπου να προμηθεψούνε ταίρι της σπασμένης πολθρόνας, τους έβιασε, και στο τέλος των τελών, τις τρεις του Σποριά, δηλαδή έξη βδομάδες κατόπι, τάξιώθηκε να δῆ τό καθισμα διορθωμένο, να τό χαρή σαν πρώτα κ' η Κατινούλα.

Η Κατινούλα που δε χάρηκε σα γυρίσανε στο Παρίσι και χίλιες φορές περισσότερο από τό σπασίμο της καρέγλας, της έκαψε και άλλο την καρδιά. Είχε λατρεία για τον Πάβλο. Τον αναθρῆψε που να πῆς, από μωρό. Κάποτες άγχιπῶ κανένας πιο τρυφερά εκείνους ίσια ίσια που έτυχε και να πάθη απ' άφτους. Ο Πάβλος πάντα χαδέφτικος μαζί της, τώρα μάλιστα, ίσως λιγάκι από μαργιολία, να τη βάλη με τό μέρος του. Μα σαν είτανε παιδί, έννοείται, τη δαιμόνιζε με τις τρέλλες του. Θυμότανε κιάλας η καημένη πως την άνάγκαζε να τον κουβαλή στον ώμο της πέντε πατώματα, ωςπου νανεβούνε. Τάφωσιωμένο τό κορίτσι, τάγαθό, έλεγε πως για τέτοιο λόγο έπρεπε να τον νοιάζεται παραπάνω, μήπως φανῆ κ' έχει παράπονο. Να φανῆ δηλαδή, όχι μπροστά στους άλλους, γιατί τέτοια είτανε που μήτε μπροστά στον έαφτό της δεν ήθελε να φαίνεται πως τάχα παραπονιέται. Τι να σῆς τα μασώ; Άδυναμία.

Ο Πάβλος όμως έπαιρνε άσκημο δρόμο. Δέ μάλακωνε τό πείσιμα. Στρέβλωνε και άβγάτιζε. Αποφάσισε ο πατέρας να τον άπομακρύνη από τό Παρίσι. Τη Ναφτική σχολή ο Πάβλος έκαμε τόσα και τόσα που την παραίτησε, άφου κι άβρῶστιες προφα-

τερη προσέγγιση, που είναι πολλές φορές έφικτή στο ανθρώπινο μυαλό.

Όταν τό παιδί κάνει γυμναστική του σώματος, δεν έπεται πως θα γίνη γυμναστής, ούτε και πως θα γυμνάζεται σ' όλη του τη ζωή. Θα έρθη καιρός να την παραιτήση. Και τότε άρα γε όλος ο κόπος που πάει στα χαμένα; Όχι βέβαια. Η γυμναστική αυτή έδωκε μιά γενναία ώθηση στην ανάπτυξη του οργανισμού του. Και αν άγώτερα είναι τελείως άνίκανος να κάνει την άκρίδα η τό μύλο, μολαταύτα κάποιο κεφάλαιο από υγεία και δύναμη είναι κρυμμένο μέσα στον οργανισμό του. Άλλά δεν πιστεύω κανείς να βρίσκη πως τό φαίτην και φαίτην, φαίτην και φαίτην, ... έχει την παραμικρή τονωτική ενέργεια για τό μυαλό.

Αντιόν τό σχολείο μας δε διδάσκει τη γλώσσα του, τό σχολείο μας δεν έχει γλώσσα! Γλώσσα του είναι η καθρεύουσα, αλλά δεν τη θέλει, δεν του άρέσει, έχει λάθη, θέλει διορθωμα, αδέν έκαλονίσθη εισέτι», περιμένετε λιγάκι... μα γιατί βιαζέσθε;

Κανείς ως τώρα δεν έκαθσε να εξεταση αν αυτή η γλώσσα έχει κανόνες, για να φικιση τη γραμματική της. Γραμματική: Για ποιά λόγο; Η γλώσσα μας άποτελεί εξάρηση δε χρειαζεται γραμματική. Αντι γραμματική έχει πρόοιπον. Είναι ένας ιδιαίτερος τρόπος αυτός για να καθορίζεται μιά γλώσσα. Όποιος θέλει να τη μαθη παίρνει τό πρώτυπον και όσο περισσότερο πλησιαση στο πρώτυπο, τόσο πιο άξιος «τυγχάνει ών».

Σχολείο χωρίς γλώσσα! Αν καταλαβαίναμε καλά όλο τό βάθος που έχει αυτή η εκφραση, βέβαια θ' άποφασίζαμε να διδάξουσε την καθρεύουσα, και τότε θα βλέπαμε με πολλή μας άπορία που η καθρεύουσα δεν μπορεί να διδάχθῆ. Και τότε θα ψηλαφούσαμε με τα ίδια μας τα χέρια τό ζήτημα τό γλωσσικό, που θέλουσε να άγνωσμε και την ύπαρξή του.

(Στάλλο φύλλο τελιώνει)

ΕΙΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

ίστηκε. για ναρχεται καιε λίγο και λιγάκι στις παινεμένης του της μαντάμας, άφου την έφερε και κει που σπούδαζε, στην ίδια την πολιτεια. Ο Αντρέας του βρήκε δουλειά και του είπε ξεκομμένα η να την πιάση άμέσως η να χωριστούνε, μιά και καλή, πατέρας και γιός. Άμέσως χωριστούνε να φύγη ο Πάβλος μα στην καινούρια του τη δουλειά, όπου δεν ξέρανε τί τρέχει, του δώσανε κάμποσιες μέρες διορία, ως τις έντεκα του Άη Δημήτηρη. Ως τις έντεκα λοιπόν από τις είκοσι μιά του Σταβρού, πεισματάρικα, έμεινε σπίτι, και να πῆ στην λεγάμενη, επειδή μόνο στο τραπέζι τονέ βλέπανε, την ώρα του φαγιού. Ο Αντρέας στόμα δεν άνοιγε να του μιλήση. Δεν τον κοίταζε. Τόννοιωθε πως αν άρχιζε μαζί του τις κουβέντες, ο Πάβλος θάρπαζε την πιο ασήμαντη λεζούλα, μιά καλημέρα, μιά καλησπέρα, για ναραδιάση τα συνηθισμένα του τα σοφίσματα η να του πετάξη και καμιά άφτάδεια στο πρόσωπο. Η θα πελαγώνανε στις φιλονικίες η θα ζέσανε του Αντρέα ο θυμός. Και τα δυό έλεεινά για την Κατινούλα.

(άκολουθεί)

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΟΥ ΙΑΔ : «Μαρτίρων και Έρώων αίμα.» Δρ. 2.

ΤΗΣ κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ : «Από τον κόσμο του σαλονιού και οι δυό θάνατοι» Δρ. 3. Πουλιούνται στα γραφεία του «Νουμά».